

Vážený pane předsedo, delegáti, delegátky, vzácní hosté.

Dovolte, abych vám představila vzdělávací politiku TOP 09 od MŠ až po vysoké školství s přesahem do vědy, výzkumu a inovací. Ve svých materiálech máte dokument, který obsahuje měřitelná kritéria a také jednotlivé konkrétní opatření. Já se budu věnovat pouze těm, ve kterých bychom chtěli změnu současného systému.

Dříve než se zahledíme do budoucnosti, měli bychom si odpovědět základní otázku, jaké je naše školství. Občas slyšíme, že je nemocné, upadající. Naše školství je takové, jaká je česká společnost. Trpí všemi neduhy, kterými trpí naše společnost. Těmi jsou především nekoncepčnost, nedostatek morálních vzorů a nedostatek disciplíny. Od poloviny 90. let nemá Česká republika jasnou vizi, kam chce jako země směřovat, čeho chceme dosáhnout, v čem se chceme profilovat, co a jak nás bude v budoucích 20, 30 letech žít. Není divu, že se tato nekoncepčnost projevila i ve vzdělávací politice. V minulosti jsme činili řadu kroků, které vypadaly v daném okamžiku a situaci rozumně a logicky. S odstupem času se tyto kroky jeví jako přešlapy nebo minimálně jdeme po cestě, kterou už není radno v ní pokračovat. Je to tím, že podobně jako naše země ani školství nemělo jasný cíl a výsledkem toho je, že nejsou spokojeni ani učitelé, nejsou spokojeni ani náročnější studenti a není spokojená veřejnost, která je zmatená skandály a různými nekoncepčními kroky, táže se komu a čemu máme věřit. Ve školství stejně jako ve společnosti chybí morální autority, vzory, kterými bychom mohli poměřovat svoje kroky. Stýskáme si, že přibývá ve školství nekázně a agresivity. Ale naše děti nejsou horší než jsme my, jejich rodiče. Jenom jsme my dospělí vyměnili třídu za kancelář, dílnu a školní brašnu možná za volant auta. Pokud chceme, aby nastala změna, musíme žádat nejdříve změnu od dospělých a teprve potom od dětí. Přesně v tomto pořadí.

Měli bychom si vytýčit takový základní rámec, základní východiska toho, v čem se chceme ve vzdělávací politice pohybovat. Vzdělání chápeme jako hodnotu, ze které mají užitek ti, kterým se vzdělání dostalo, ale i ti, kteří na něj z nejrůznějších důvodů nedosáhli. Přijměme s plnou odpovědností fakt, že rodiče jsou primárně zodpovědní za vzdělání svých dětí. To je názor, který je latentně ve společnosti přítomen, ale je třeba to připomínat. Rodiče jsou partnery ve vzdělání a bez nich není možné připravit děti dobře do života. Bylo už tu vícekrát řečeno, že naše země není bohatá na rostlinné či nerostné suroviny, ale jsme bohatí tím, co máme v našich lidech. Rozvíjejme talenty, starejme se o ně a pečujme i o ty, kteří jsou znevýhodnění, například transparentními podmínkami v inkluzivním vzdělávání. Trh práce bude vyžadovat flexibilitu lidí a celoživotní vzdělávání. Když srovnáme, jaké jsou podmínky v České republice a jak rozvinuté je celoživotní vzdělávání v Evropě, tak oproti nejlepšímu Finsku jsme asi na třetinovém počtu. V této sféře máme skutečně co dohánět. Mějme na paměti, že stát prostřednictvím vzdělání poskytuje veřejnou službu a také garantuje její kvalitu.

U toho posledního bodu, který znamená stanovení kritérií pro výběr prioritních oborů, bych se ráda zastavila. Musím učinit jednu poznámku, kterou považuji za zásadní. V České republice jsou dva takové základní názorové proudy, jak by mělo vzdělávání vypadat. Ten první, liberální, představuje názorový proud, který se pěstuje a prosadil se od začátku 90. let. Spočívá v tom, že nezařazujeme strategické plánování do vzdělání, zcela svobodně přistupujeme ke vzdělání jako k jakékoliv jiné komoditě, pěstujeme obecnou vzdělanost v naději, že budeme-li potřebovat odborníky, specialisty, můžeme je rekvalifikovat, případně je můžeme dovézt ze zahraničí. Co se stalo díky tomuto přístupu velmi liberálnímu? Česká republika se z hlediska konkurence propadla na 37. místo a nemůžeme být spojeni ani s úrovní vzdělání. Druhý trend a názorový proud, kterého jsem zastáncem, připomíná nutnost, abychom vzali vzdělání jako prioritu, se kterou budeme pracovat a nakládat s ní tak, abychom byli schopni stanovit cestu, po které chceme jít, zařadili všechny prvky strategického plánování a vytýčili kritéria pro definování oborů, ve kterých se jako země chceme profilovat. Myslím si, že je to docela důležité speciálně v této souvislosti, o které byla řeč, z hlediska demografického vývoje. Dospělosti dosahuje generace, která je v historii země početně nejslabší. Bude na této generaci, aby zajistila nejen ekonomický chod země, ale také technicky a technologicky o tuto zemi se postarala. Domnívám se, že přepustit klíčová hospodářství, klíčové odvětví hospodářství a veřejné služby jako je zdravotnictví a školství, dovezeným odborníkům, by byl hazard s budoucností. Právě proto, že tato generace je početně nejslabší, právě proto bude potřebovat velmi promyšlenou vzdělávací politiku.

Jaká jsou kritéria úspěchu pro to, abychom mohli takto koncipovaný potenciál uplatnit? Především je to komplexní přístup, který se musí projevit nejenom v dobře navazujících školských zákonech, ale například také v zákonech o rodině, imigračních zákonech, v ochraně duševního vlastnictví a v celé řadě organizačních a legislativních norem. Nemělo by nám vadit, že budou postupně nabíhat s různou rychlostí, protože pokud známe cíl, tak se budou jednotlivé nitky potkávat a nemůže se nám stát, že bychom je neprotnuli. Školství má extrémně dlouhou setrvačnost. Změny, které začne obvykle jedna politická garnitura, sklízí jejich výsledky až ta další. Možná i to je důvod, proč řada úředníků na ministerstvu i ministr nemají chuť a odvalu činit kroky, které přinesou plody až ve vzdálenějším období. Je třeba, abychom získali společenskou podporu pro to, co chceme změnit, protože bez tohoto společenského přijetí budeme narážet na bariéry a nepochopení. Měli bychom si stanovit jednoznačně cíl a kritéria, kterými budeme poměřovat, jak se nám práce daří a případně je podle aktuální situace také korigovat.

Pojďme se podívat na jednotlivé stupně vzdělání s tím, že si řekneme, které podstatné prvky je třeba změnit na tom, aby naše vzdělávací soustava byla kvalitnější. Na příkladu mateřských škol vidíme, kam dovedla absence strategického plánování množství dětí, které nemohly být ve škole umístěny. Na jedné straně požadujeme velmi tvrdé hygienické a další normy a na druhé straně se trvale zvyšuje pedagogický úvazek, to znamená počet dětí, které spadají pod jednu učitelku. V současné době to může být až 28 dětí. Slyšíte

dobře! Pokud budeme chtít změnu, pokud budeme chtít, aby se snížily bariéry pro vytváření a zakládání škol, měli bychom pracovat i na těchto legislativních opatřeních.

Co se týče základního školství: základní školství musí být absolutní prioritou vzdělávacího systému. Dobré základní vzdělání je vstupenkou do života. Dobré základní vzdělání je ochrana před sociálním vyloučením a je to základ toho, aby mohlo i navazující vzdělání probíhat dobře. Pokud mluvíme o základním vzdělání, musíme si říct, že škola je jenom taková, jací jsou její učitelé. Měli bychom více investovat do učitelů v základním školství. Podporovat, aby si muži vybrali učitelství jako svoje povolání. Obvyklá námitka, že je ve školství málo peněz a proto to není pro muže přitažlivé, neobstojí. Učitelství je povolání, které dává životu smysl. Já vím, o čem mluvím. Ale znám mnoho mladých lidí, kteří nepůjdou do školství, protože nechtějí, aby ztratili úctu před rodiči, před žáky, před ředitelem. Dát prostor pro to, aby se vytvořil a vrátil respekt učitelům, je jeden z cílů našeho programu. Chceme podporovat zdravý životní styl, protože pořád platí, že ve zdravém těle je zdravý duch.

Pokud jde o regionální školství, vidím jako jeden z hlavních předpokladů úspěchu jednoznačně definování kompetencí mezi ministerstvem školství a zřizovateli. Není nadále možné, aby stát platil a garantoval něco, co jenom velmi zprostředkovaně může ovlivnit. Narážím teď na aktuální situaci, která se týká optimalizace středních škol. Probíhající optimalizace, která je žádoucí, však nemá jasně stanovená kritéria, respektive kraje si svoje kritéria stanoví na základě svých priorit někdy dost nejasně definovaných, a dochází v řadě případů k rušení škol, které mají tradici, jsou kvalitní a mají dostatek studentů. Měli bychom vytvořit jasný koncept středoškolského a učňovského školství. Otázkou samozřejmě zůstává masové rozšíření osmiletých gymnázií. Osmiletá gymnázia byla koncipována jako školy pro nejnadanější děti. V současné době odchází do osmiletých gymnázií asi 14 % dětí, ale v některých lokalitách je to třeba 30 nebo 40 % dětí. Měli bychom vrátit původní záměr a osmiletá gymnázia vyhradit skutečně jen těm nejnadanějším. Chceme, aby naši středoškoláci se dokázali domluvit alespoň jedním světovým jazykem. Popravdě řečeno, entuziasmus, s jakým jsme na začátku 90. let vstupovali do výuky jazyků, se poněkud vytratil. Koneckonců je to vidět i na zděšení, které vyvolala představa, že se bude z jednoho jazyka povinně maturovat. Rozšířme pobyt studentů středních škol, rozšířme to o pobyt na zahraničních školách. Chtějme maturity, které budou mít jednu úroveň, budou organizačně jednodušší a levnější. Myslím, že několik vět si zaslouží učňovské školství. Nedostatek učňů a potom kvalifikovaných řemeslníků například v technických oborech se stává limitujícím faktorem pro některá odvětví, například high-tech firmy, nebo firmy, které mají velký inovační potenciál. Vraťme respekt manuální práci a posilujme stavovskou hrdost řemeslníků. Definujme ty učňovské obory, které nutně vyžadují pro svoji praxi maturitu a pro ty ostatní mějme maturitu jen jako doplňkové studium. My jsme se totiž dostali do začarovaného kruhu. Na jedné straně je maturita požadována jako nejobvyklejší vstupní předpoklad, když se člověk uchází o zaměstnání, a na druhé straně její masivní rozšíření

vedlo k devalvaci tohoto stupně vzdělání. Domnívám se, že rozlišení maturitních oborů a nematuritních oborů učňovského školství by velmi prospělo tomu, aby nenalhávali sami sobě, že je možné chtít a požadovat maturitní úroveň po 80 procentech ročníků tak, jak je tomu dnes.

Dostáváme se k vysokému školství. Znovu tady musím přihřát si polívčičku, že budu plédovat pro to, abychom si stanovili kritéria pro obory, které budeme podporovat v celé linii i vysokoškolského vzdělání od bakalářských programů až po doktorská studia. Je v zájmu každé země, aby strategická odvětví měla ve svých rukou. Zatím se nám nepodařilo plně etablovat bakaláře na trhu práce. Bakalářský studijní program je plnohodnotné vysokoškolské vzdělání, a takto bychom k němu měli také na trhu práce přistupovat. Chceme-li se rozvíjet, budeme potřebovat talenty nejen vlastní, ale i talenty mimo naši zemi, především z Evropské unie, ale také mimo ni. Rozvíjení celoživotního vzdělání bude souviset a bude vyžadovat, abychom požadovali stejnou kvalitu, jako je v jiných vzdělávacích programech. Myslím, že stojí za to, abych řekla několik slov ke školnému. Je to téma, které naši veřejnost bude nepochybně zajímat. Tak jak je dnes hovořeno o školném s tím, že by mělo být etablované v roce 2013, je to vize, která je nereálná. Proto, že není připraven ještě zákon o finanční pomoci studentům, a nejsou zhodnoceny programy na jednotlivých vysokých školách. Studenti, kteří se budou hlásit do vysokoškolského studia, by měli vědět a mají právo vědět, na jakou školu se hlásí, jaké programy má akreditované, a to znamená, že bude nutné, abychom vyčkali verdiktu akreditační komise.

Pokud jde o vědu, výzkum a inovace, už tady částečně bylo řečeno, že je to prostor, ve kterém bychom se mohli a měli více profilovat. Jedním z významných prvků, které by mohl situaci zlepšit, je zvýšení zdrojů především z komerční sféry. Pokud se týká inovací, ve svých materiálech najdete tabulku, která ukazuje, jak se Česká republika dostala do třetí skupiny ze čtyř z hlediska inovací v Evropské unii. Když jsem před pár týdny navštívila strojírenský veletrh v Brně, jeden německý průmyslník řekl něco, co mě nepotěšilo. Nicméně je to nepochybně námět k zamyšlení. Řekl mi, že když jsme v roce 2004 vstupovali do Evropské unie, Němci, technici, se obávali Čechů. Měli zkušenost, že Češi jsou z hlediska technických oborů mimořádně zdatní, obávali se naší schopnosti improvizovat, naší technické představitosti. Pro ně bohudík, pro nás bohužel se obava z Čechů nepotvrdila. Myslím, že právě tím, že se nám nedařilo vybrat ty obory, ve kterých budeme chtít být špičkoví, ve kterých definitivně se budeme ucházet o světové prvenství, nás přivedlo k této situaci.

Pokud bych měla shrnout priority, se kterými je třeba začít, řekla bych, že na úrovni mateřských škol je to legislativa, která nebude bariérou pro jejich zakládání. Základní školy, dobré devítiletky chápat jako absolutní prioritu celého systému. Ve středním a učňovském školství preferovat kvalitu a definovat ty učňovské obory, které nezbytně budou maturitu

potřebovat. Pro vysoké školství by to měla být definice prioritních oborů, které chceme podporovat v celé lince vzdělání a z hlediska vědy, výzkumu a inovací potom podpora excelence. Máme jen omezené zdroje a měli bychom soutěžit tam, kde máme reálnou naději vyhrát.

Toto byla v kostce taková základní vize, kterou bychom měli v rámci vzdělávací politiky naplnit. Koneckonců co jiného je úkolem politiků než přinášet vize, které dávají naději do budoucna. Jsem přesvědčená, že materiál, který jsem přednesla, tento požadavek splňuje.

Dámy a pánové, na závěr bych chtěla ujistit vás i naše kolegy, kteří nejsou delegáty sněmu, že TOP 09 má z hlediska vzdělávací politiky ideály, má cíl a zná cestu k duševní i k materiální prosperitě prostřednictvím vzdělávání.

Děkuji vám.

23. 10. 2011

Anna Putnová